

## BASIN HÜRRİYETİ

Basın hürriyeti deyince ilk akla gelen, basının açık veya kapalı şekillerdeki her çeşit sansürden, müdahaleden kurtulmasıdır. Memleketimizde bu bahiste yazılan yazılara bakılırsa, mesele umumiyetle bu şekilde anlaşılıyor. Şüphesiz hür bir basından bahsedebilmek için bu çeşit müdahalelerin olmaması ilk şarttır, fakat demokrasinin gerektirdiği basın hayatı yalnız bu şartın yerine gelmiş olmasıyla gerçekleşebilir mi?

Niçin basın hürriyeti üzerinde demokrasinin esas şartlarından biri olarak ısrarla durulduğunu görüyoruz? Çünkü demokrasi halk idaresi demek olduğuna göre, memleket meselelerinde halkoyunun kendini göstermesi şarttır. Herhangi meselede halkoyu, o meselenin serbestçe ele alınıp münakaşa edilmesi neticesinde belli olur ve halkoyunun kendini belli etmesinin vasıtalarından biri de memleket basınıdır. Hür bir basın, halkoyunun dile gelmesidir. Basın hürriyetinin manâsı ve ehemmiyeti bu olunca, basının üzerinden sadece hükümet baskı ve müdahalesinin kalkması, demokrasinin gerektirdiği hür basın vaziyetinin meydana gelmesine yetmez. Basın hayatının gelişip kuvvetlenmesini tahdit eden şartları da ortadan kaldırmak ve bu gelişmeyi kolaylaştıracak, hızlandıracak şartları sağlamak gerekir.

Bir gazete veya dergi çıkarabilmek için izin almak mecburiyeti basının gelişmesini zorlaştıran şartlardan biridir. Bir vatandaş veya bir sosyal teşekkül bir dergi veya gazete yayınlamak ihtiyacını duyar, fakat bu ihtiyacın duyulmasıyla ruhsatiyenin alınıp gazete veya derginin basılması arasında beş altı ay, hatta bazen daha fazla bir zaman geçer. Bir kitabın basılıp yayınlanması belki beş altı ay beklিয়েbilir, fakat gazete ve dergiler zaman şartlarına çok daha hassas olan yayınlardır. Bir dergi, hele günlük bir gazete için beş altı aylık bir gecikme çok mühim bir engeldir. Bundan başka, beş altı aylık, veya daha fazla süren müddetin sonunda gazeteyi çıkarmak isteyenler red cevabıyla karşılaşmış yayınlanmak imkânından büsbütün mahrum da kalabilirler.

Hür basın hayatının gelişmesine bir ikinci engel, siyasî ve gayri siyasî ayrılığı ve siyasî mevkut yayınların para kayıtlarına bağlı oluşudur. Gaye, halktan olan vatandaşların ve halk teşekküllerinin kolayca basın hürriyetinden faydalanabilmesi, büyüklü küçüklü, mahallî veya memleket mikyasında, her çeşit yayınların bollaşmasıdır. Halbuki bir gençlik teşekkülü, küçük bir köy topluluğu kendi sesini duyurmak istediği zaman, siyasî yayınların şart koştuğu birkaç bin lirayı nasıl bulabilsin? Malî kayıtlar, basın ve yayın imkânlarından sadece müreffeh zümrelerin faydalanması, geniş halk yığınlarının, vasat vatandaşların ise bu imkânlardan mahrumiyeti neticesini doğurur.

Gazete ve dergi çıkaranların tahsil seviyelerine ait kayıtlar da aynı şekilde basın hayatının daralmasına, bazı aydın zümreler elinde kalmasına sebep olur. Gazete ve dergi yayınlamak hakkı neden sadece üniversite mezunu vatandaşa tanınsın? De-

mokrasinin gerektirdiği basın hayatı, sadece aydınların yayınlarda bulunmasından ibaret değildir; daha ziyade, halkın da kendi sesini kendi diliyle, kendi görüşü ve ifade tarzıyla duyurmasıdır. Bunun için tahsile ait kayıtlar kalkmalıdır.

Bütün bunlar demokratik bir basın hayatının gelişmesi için ilk lüzumlu şartlardır. Bunları gerçekleştirdikten başka, demokratik basın hayatının gelişmesini teşvik edecek tedbirleri almak lâzımdır. Meselâ, memleketin dört bucağında matbaaların çoğalmasını sağlamak, küçük teşekküllere, köylere kadar hiç değilse teksir makinelerini yaymak, ucuz kâğıt temin etmek, yayınların tevzi işini teşkilâtlandırmak ve hızlandırmak, muharrir ve mütercimlerin haklarını korumak, onları refahlandırmak gibi.

Demokratik hürriyetler meselesinde ehemmiyetle hatırda tutulması gereken nokta şudur: kayıt ve müdahalelerin kalkması, kanun bakımından hürriyetin tanınması ilk merhaledir. Asıl mesele, kanunların verdiği hürriyetlerin yalnız bazı zümrelere münhasır kalmaması, halkın, ekseriyetin bu hürriyetlerden fiilen faydalanabilmesi için gereken şartların ve vasıtaların temin edilmesidir.

*Söz, Sayı 4, Temmuz 1946*